

2.8. PLATKNĀBJA IBISA — *Platalea leucorodia* L. — PIRMAIS LIGZDOŠANAS MĒGINĀJUMS LATVIJĀ

Platknābja ibiss līdz šim Latvijā atrasts tikai dažas reizes. Saskaņā ar A. Groses un N. Tranzē (Grosse, Transehe, 1929) apkopotajām ziņām XIX gs. Jelgavas muzejā bijuši 2 eksemplāri, no kuriem viens ticis nošauts pie Jelgavas (šaušanas gads nav zināms), otrs iegūts 1885. gadā pie Rīgas (1890. g. šis putns no muzeja jau bijis pazudis). Treišo reizi Latvijā šis suga atrasta 1877. gada oktobra beigās, kad 1 eksemplārs nošauts pie Rīgas.

Pēc vairāk nekā 100 gadu pārtraukuma 1980. gadā platknābja ibiss atkal konstatēts mūsu republikas teritorijā. Šai sakarībā vislielākā pateicība izsakāma Robertam Mauriņam no Ārlavas un Talsu veterinārās laboratorijas vadītājam Egilam Meškoņim, kuri putnus novērojuši un par to klātbūtni ziņojuši ZA Bioloģijas institūtam, tādejādi dodot iespēju novērojuma apstākļus pārbaudīt uz vietas.

Maija pēdējās dienās Talsu rajonā Ārlavā, Rūpnieku māju tuvumā ievēroti 2 nepazīstami putni, kuri regulāri bijuši redzami barojamies uz apsēta kukurūzas lauka apmēram 300 m austrumos no Rūpnieku mājām, lidojam vai sēžam laukam piegulošās mežmalas kokos. Vēlāk R. Mauriņš ievērojis, ka mežmalas eglē putni ierikojuši ligzdu. Putni regulāri bijuši novērojami līdz 10. jūnijam, tie pazuduši resp. ligzda pamesta pēc lauka miglošanas. Pēdējo reizi putnus (2 īp.) R. Mauriņš novērojis 15. jūnija, kad tie vakarā no Valdemārpils puses atlidojuši uz veco ligzdas vietu, apmetuši loku un aizlaidušies tālāk.

12. jūnijā, apmeklējot novērojumu vietu, šo rindu autori platknābja ibisus netika novērojuši. Taču R. Mauriņa norādītajā vietā konstatēta ligzda. Tā atradās jauktā lapu koku — skuju koku audzē, pašā tās rietumu malā, eglē, apmēram 12 m no zemes, pāris metru no koka galotnes. Ligzda no rietumiem stipri atklāta, binokli bija saskatāma no liela attāluma. Rietumos no mežmalas aiz padzila meliorācijas grāvja pletās apmērm 350 m plats kukurūzas lauks, aiz tā atrodas Rūpnieku mājas un vistu ferma. Tuvākā ūdenstilpe ir Ārlavas ezers — apmēram 2 km attālumā no ligzdas.

Patī ligzda nekārtīgi veidota no dažāda rupjuma zariem, pēc vispārējā izskata identificējama kā piederoša gārņu dzimtas putnam. Ligzdas malas nokaļķotas. Egles zarā blakus ligzdai konstatēta balta segpalva.

R. Mauriņa un E. Meškoņa sniegtais putna apraksts īsumā ir šāds: balts putns apmēram stārķa lielumā ar koši dzeltenu vēderu (guzu), kājas un knābis īsāki nekā stārķim, knābis resnāks, izskatās druknāks par stārķi, lido smagi, visu laiku vēcina

spārņus, kakls lidojumā izstiepts, mugura izskatoties zilgana. Putni ļoti bailīgi, tuvu nepielaiž.

Ņemot vērā faktu, ka putni daudzkreiz novēroti binoklī, pie tam ideālā apgaismojumā, kā arī to, ka R. Mauriņš un viņa brālis neklūdīgi identificēja novērotos putņus dažādu noteicēju krāsainajos attēlos, sugas noteikšanas pareizība nevarētu izraisīt šaubas.

Saskaņā ar vēlāk saņemto informāciju pie Rūpnieku mājām platknābja ibisi bijuši novērojami arī augusta beigās, kad R. Mauriņš redzējis 6 īp. uz lauka kopā ar baltajiem stārķiem. Pēc novērotāja domām, 4 no tiem bijuši jauni («nedaudz mazāki»), taču konkrētas pazīmes, kas apliecinātu, ka redzētie tiešām ir jaunie putni (knābja krāsa, melnie spārņu gali), nav ievērotas.

Jāatzīmē, ka platknābja ibiss ir dienvidnieks — ligzdo Donavas baseinā, Balkānu pussalā, Melnās, Azovas un Kaspijas jūru piekrastē, Aizkaukāzā un citur. Kādreiz šī suga bijusi plašāk izplatīta, piemēram, līdz 17. gs. platknābja ibiss ligzdojis Anglijā, līdz 16. gs. — Francijā utt. Pēdējā laikā vistālāk uz ziemeļiem zināmās ligzdošanas vietas atrodas Holandē (līdz 200 pāru) un Dānijā (daži pāri, neregulāri). Viens pāris 1962. gadā nesekmīgi mēģinājis ligzdot VFR (visa informācija par izplatību no Cramp et al., 1978). Tādējādi platknābja ibisa ligzdošanas mēģinājums Ārlavā no līdz šim zināmajiem ir vistālāk uz ziemeļiem.

LITERATŪRA

Grosse A., Transehe N. Verzeichnis der Wirbeltiere des Ostbaltischen Gebietes. Arbeiten des Naturforscher-Vereins zu Riga. Neue Folge, Heft XVIII. Riga, 1929.

Cramp S. (chief ed.), Simons K. E. L. et al. Handbook to the birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Vol. 1. Oxford University Press, 1978.

J. Vīksne, M. Jānaus
LPSR ZA Bioloģijas institūts

Виксне Я., Янаус М. (Институт биологии АН Латвийской ССР). **Первая попытка гнездования колпицы (*Platalea leucorodia* L.) в Латвии.**

С последних дней мая по 15 июня 1980 г. в северной части Курземского полуострова (Латвийская ССР, Талсинский р-он, нас. пункт Арлава) наблюдалась пара колпиц, которые построили гнездо на ели на опушке смешанного леса. Гнездо птицами было брошено после обработки прилегающего поля около 10 июня, т. е. до откладки яиц. В конце августа в том же месте в стае вместе с белыми аистами наблюдалось 6 колпиц, однако, были ли среди тех молодые текущего года, остается неясным.

Это наиболее северная попытка гнездования колпицы. До этого колпица в Латвии была обнаружена лишь трижды более чем 100 лет тому назад.